

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 9ης Οκτωβρίου 2008*

Στην υπόθεση C-277/06,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Finanzgericht Hamburg (Γερμανία) με απόφαση της 2ας Ιουνίου 2006, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Ιουνίου 2006, στο πλαίσιο της δίκης

Interboves GmbH

κατά

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Rosas, πρόεδρο τμήματος, Α. Ó Caoimh, J. N. Cunha Rodrigues, J. Klučka (εισηγητή) και P. Lindh, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: J. Swedenborg, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 23ης Μαΐου 2007,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Interboves GmbH, εκπροσωπούμενη από τον O. Wenzlaff, Rechtsanwalt,
- το Hauptzollamt Hamburg-Jonas, εκπροσωπούμενο από την S. Plenter,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Hubert,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Β. Κοντόλαιμο και τη Σ. Παπαϊωάννου,
- η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Kruse και την S. Johansson,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους F. Erlbacher και J. C. Schieferer,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 13ης Μαρτίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχεία α' και β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1991, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και για την τροποποίηση των οδηγιών 91/425/ΕΟΚ και 91/496/ΕΟΚ (ΕΕ L 340, σ. 17), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1995 (ΕΕ L 148, σ. 52, στο εξής: οδηγία 91/628).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο εκδικάσεως διαφοράς μεταξύ της Interboves GmbH (στο εξής: Interboves) και του Hauptzollamt Hamburg-Jonas (στο εξής: Hauptzollamt), σχετικής με την άρνηση του δεύτερου να καταβάλει επιστροφές κατά την εξαγωγή, κατόπιν της μεταφοράς, εκ μέρους της εταιρίας αυτής, ζώντων βοοειδών προς την πρώην Γιουγκοσλαβία.

Το νομικό πλαίσιο

3 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', αυτής, η οδηγία 91/628 εφαρμόζεται επί της μεταφοράς κατοικίδιων βοοειδών.

4 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, νοούνται ως:

«[...]»

β) “μεταφορά”: κάθε μετακίνηση ζώου με μεταφορικό μέσο, η οποία περιλαμβάνει φόρτωση και εκφόρτωση του ζώου

[...]

ζ) “ταξίδι”: η μετακίνηση από τον τόπο αναχώρησης στον τόπο προορισμού

- η) “διάρκεια ανάπαυσης”: το συνεχές χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια ταξιδιού, κατά τη διάρκεια του οποίου τα ζώα δεν μετακινούνται με μεταφορικό μέσο

[...]»

- 5 Το σημείο 26, στοιχείο β', περιπτώσεις i) έως iii), του παραρτήματος της οδηγίας αυτής ορίζει:

«[...]

- i) το τμήμα μεταφοράς των ζώων πρέπει να είναι καλά στερεωμένο στο όχημα. Το όχημα και το τμήμα μεταφοράς των ζώων πρέπει να διαθέτουν κατάλληλα σημεία στερέωσης ώστε να στερεώνονται σταθερά στο πλοίο. Στο καλυμμένο κατάστρωμα των οχηματαγωγών “roll-on/roll-off” πρέπει να εξασφαλίζεται κατάλληλος αερισμός, ανάλογα με τον αριθμό των μεταφερόμενων οχημάτων. Εφόσον είναι εφικτό, τα οχήματα που μεταφέρουν ζώα πρέπει να τοποθετούνται κοντά σε στόμια εισόδου καθαρού αέρα,
- ii) το τμήμα μεταφοράς των ζώων πρέπει να έχει αρκετά ανοίγματα ή άλλα συστήματα που να εξασφαλίζουν επαρκή αερισμό, λαμβανομένου υπόψη ότι η παροχή του αέρα είναι περιορισμένη στον κλειστό χώρο του κύτους οχημάτων του πλοίου. Ο ελεύθερος χώρος στο εσωτερικό του τμήματος μεταφοράς των ζώων και σε καθένα από τα επίπεδά του, πρέπει να είναι επαρκής ώστε να επιτρέπει το σωστό αερισμό πάνω από τα ζώα όταν αυτά βρίσκονται στη φυσική όρθια στάση τους,

iii) πρέπει να προβλέπεται η άμεση πρόσβαση σε κάθε χώρισμα του τμήματος μεταφοράς των ζώων ώστε να είναι δυνατόν να τους παρέχονται φροντίδες, τροφή και νερό κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.»

6 Το σημείο 48 του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, υπό τον τίτλο «Διαστήματα ποτίσματος και παροχής τροφής και διάρκεια ταξιδιού και ανάπαυσης», ορίζει:

«[...]

2. Η διάρκεια ταξιδιού των ζώων των ειδών που αναφέρονται [στο άρθρο 1] δεν πρέπει να υπερβαίνει τις οχτώ ώρες.

3. Η ανώτατη διάρκεια ταξιδιού που αναφέρεται στο σημείο 2 μπορεί να παρατείνεται εάν το όχημα που χρησιμοποιείται για τη μεταφορά πληροί τους ακόλουθους πρόσθετους όρους:

— στο δάπεδο του οχήματος υπάρχει αρκετή στρωμνή,

— το όχημα μεταφέρει επαρκή ποσότητα ζωοτροφών ανάλογα με τα μεταφερόμενα ζωικά είδη και τη διάρκεια του ταξιδιού,

- υπάρχει άμεση πρόσβαση στα ζώα,

- υπάρχει δυνατότητα συμπληρωματικού αερισμού, ο οποίος μπορεί να ρυθμίζεται ανάλογα με την (εσωτερική και εξωτερική) θερμοκρασία,

- υπάρχουν κινητά χωρίσματα για τη δημιουργία διαμερισμάτων,

- τα οχήματα διαθέτουν σύστημα που επιτρέπει τη σύνδεση με την υδροδότηση κατά τις στάσεις,

- τα οχήματα που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά χοίρων πρέπει να διαθέτουν επαρκή ποσότητα νερού για το πότισμα των ζώων κατά το ταξίδι.

[...]

4. Όταν χρησιμοποιείται οδικό όχημα που πληροί τους όρους του σημείου 3, τα διαστήματα ποτίσματος και παροχής τροφής καθώς και η διάρκεια ταξιδιού και ανάπαυσης είναι ως εξής:

[...]

- δ) σε όλα τα άλλα ζώα των ειδών που αναφέρονται στο [άρθρο 1] πρέπει να παρέχεται, ύστερα από 14 ώρες μεταφοράς, επαρκής χρόνος ανάπαυσης, τουλάχιστον μιας ώρας, ιδίως για να ποτίζονται και, αν χρειάζεται, να ταΐζονται. Μετά από αυτόν το χρόνο ανάπαυσης, το ταξίδι μπορεί να συνεχίζεται για άλλες 14 ώρες.

[...]

7. α) Τα ζώα δεν πρέπει να μεταφέρονται διά θαλάσσης, εφόσον η μέγιστη διάρκεια ταξιδιού υπερβαίνει εκείνη που προβλέπεται στο σημείο 2, εκτός εάν τηρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στα σημεία 3 και 4, εξαιρουμένων των διαρκειών ταξιδιού και των περιόδων ανάπαυσης.

- β) Σε περίπτωση θαλάσσιας μεταφοράς που συνδέει τακτικά και απευθείας δύο γεωγραφικά σημεία της Κοινότητας με τη βοήθεια οχημάτων που φορτώνονται στα πλοία χωρίς να εκφορτώνονται τα ζώα, πρέπει να προβλέπεται, για τα ζώα, διάρκεια ανάπαυσης 12 ωρών μετά την εκφόρτωσή τους στον λιμένα προορισμού ή στην άμεση γειτονία του, εκτός εάν η διάρκεια της θαλάσσιας μεταφοράς εντάσσεται στο γενικό πρόγραμμα των σημείων 2 έως 4.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι στις 12 Ιουνίου 2002 η Interboves με διασάφισή της προς το Hauptzollamt Friedrichshafen δήλωσε την εξαγωγή 33 ζώντων βοοειδών προς την πρώην Γιουγκοσλαβία και ζήτησε την αντίστοιχη επιστροφή κατά την εξαγωγή.
- 8 Το Hauptzollamt απέρριψε την αίτηση αυτή, με απόφαση της 23ης Ιουλίου 2003, με το αιτιολογικό ότι η εταιρία αυτή δεν είχε τηρήσει το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628. Πράγματι, το Hauptzollamt διαπίστωσε ότι, σύμφωνα με το φύλλο πορείας, η διάρκεια μεταφοράς των βοοειδών ανήλθε σε 23 ώρες, συγκεκριμένα 14 ώρες και 30 λεπτά θαλάσσιας μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off μεταξύ Μπάρι (Ιταλία) και Ηγουμενίτσας (Ελλάδα) και 8 ώρες και 30 λεπτά οδικής μεταφοράς μέχρι τους Ευζώνους, συνοριακό σταθμό μεταξύ Ελλάδας και πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, χωρίς καμία ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως.
- 9 Η Interboves άσκησε διοικητική προσφυγή κατά της αποφάσεως της 23ης Ιουλίου 2003, υποστηρίζοντας, ιδίως, ότι η διάρκεια του θαλάσσιου διάπλου δεν έπρεπε να συνυπολογιστεί στον χρόνο μεταφοράς, δυνάμει του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχείο α', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628.
- 10 Με απόφαση της 21ης Ιουνίου 2005, το Hauptzollamt απέρριψε τη διοικητική προσφυγή, υπογραμμίζοντας ότι η διάρκεια του θαλάσσιου διάπλου πρέπει να θεωρείται ως συνέχεια της οδικής μεταφοράς. Επομένως, κατά το Hauptzollamt, προκειμένου να εξακριβωθεί αν η συνολική διάρκεια μεταφοράς ήταν σύμφωνη προς το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, έπρεπε να προστεθεί η διάρκεια της θαλάσσιας μεταφοράς στην προηγηθείσα και στην επακολουθήσασα διάρκεια οδικής μεταφοράς, οπότε η συνολική διάρκεια μεταφοράς ανέρχεται, στην υπόθεση της κύριας δίκης, σε 32 ώρες και 45 λεπτά.

11 Η Interboves άσκησε, στις 21 Ιουλίου 2005, προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής της 21ης Ιουνίου 2005, τονίζοντας, για μία ακόμη φορά, ότι κατά την άποψή της είχε τηρήσει τις διατάξεις της οδηγίας 91/628.

12 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Finanzgericht Hamburg αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Θέτει το [σημείο 48, ψηφίο 7], στοιχείο α', [...] του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ τον βασικό κανόνα που πρέπει να τηρείται στις θαλάσσιες μεταφορές [των ζώων], ώστε να μη συνδέονται, καταρχήν, μεταξύ τους —στο μέτρο που τηρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται [στο σημείο 48, ψηφία 3 και 4,] του [ως άνω] παραρτήματος εξαιρουμένων των περιόδων ταξιδιού και των περιόδων ανάπαυσης— οι περίοδοι οδικού ταξιδιού πριν και μετά τη θαλάσσια μεταφορά, ακόμη και σε περίπτωση μεταφοράς των ζώων επί των καλουμένων roll-on/roll-off οχηματαγωγών πλοίων;

2) Περιέχει το [σημείο 48, ψηφίο 7], στοιχείο β', [...] του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ ειδική διάταξη όσον αφορά τα καλούμενα roll-on/roll-off οχηματαγωγά πλοία που εκτελούν δρομολόγια εντός της [Ευρωπαϊκής] Κοινότητας, εφαρμοζόμενη σωρευτικώς με τις απαιτήσεις του [σημείου 48, ψηφίο 4,] στοιχείο δ', [του παραρτήματος αυτού] με αποτέλεσμα, κατά την άφιξη του οχηματαγωγού πλοίου στον λιμένα προορισμού, να μην αρχίζει νέα περίοδος ταξιδιού διάρκειας, κατ' ανώτατο όριο, 29 ωρών, και να πρέπει να παρασχεθεί 12ωρη ανάπαυση, μόνον όταν η διάρκεια της θαλάσσιας μεταφοράς δεν είναι σύμφωνη με τους γενικούς κανόνες του [σημείου 48, ψηφία 2 και 4,] του παραρτήματος της εν λόγω οδηγίας που προβλέπουν την κατ' ανώτατο όριο διάρκεια των 29 ωρών, του σημείου 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ' [του εν λόγω παραρτήματος];»

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 13 Με την απόφασή του, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται στο σημείο 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, το οποίο θέτει τον κανόνα που είναι γνωστός ως «14+1+14». Δυνάμει της διατάξεως αυτού του σημείου, πρέπει να παρέχεται στα ζώα, μετά από 14 ώρες μεταφοράς, επαρκής χρόνος αναπαύσεως, τουλάχιστον 1 ώρα, ιδίως για να ποτιστούν και, αν χρειάζεται, για να ταΐστούν. Μετά από αυτόν τον χρόνο αναπαύσεως, η μεταφορά μπορεί να συνεχιστεί για μια νέα περίοδο 14 ωρών.
- 14 Από τη διατύπωση του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ερμηνεύει τον κανόνα αυτόν του σημείου 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', ως επιτρέποντα ανώτατη διάρκεια μεταφοράς 29 ωρών.
- 15 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 18 των προτάσεών του, το σημείο 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 προβλέπει ανώτατη περίοδο μεταφοράς 28 ωρών με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα μετά τις πρώτες 14 ώρες.
- 16 Επομένως, ο γνωστός ως κανόνας «14+1+14» του εν λόγω σημείου 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', πρέπει να νοηθεί ως επιτρέπων ανώτατη διάρκεια μεταφοράς 28 ωρών, με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 17 Με το πρώτο και δεύτερο ερώτημά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ουσιαστικώς, να διευκρινιστεί, πρώτον, αν η μεταφορά με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off, το οποίο συνδέει με τακτικά και απευθείας δρομολόγια δύο γεωγραφικά σημεία εντός της Κοινότητας, και στην οποία αναφέρεται το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, μπορεί να χαρακτηριστεί ως θαλάσσια μεταφορά κατά την έννοια του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχείο α', του ίδιου παραρτήματος. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ερωτά, στη συνέχεια, αν η περίοδος οδικής μεταφοράς που προηγείται και εκείνη που έπεται της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off συνδέονται μεταξύ τους. Τέλος, ερωτά αν, κατόπιν μεταφοράς με τέτοιο οχηματαγωγό η διάρκεια της οποίας υπερβαίνει τις 14 ώρες, δηλαδή την ανώτατη περίοδο μεταφοράς που προβλέπει το σημείο 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, πριν μεσολαβήσει η τουλάχιστον 1 ώρα περίοδος αναπαύσεως, πρέπει να παρασχεθεί στα ζώα περίοδος αναπαύσεως 12 ωρών, κατ' εφαρμογήν του εν λόγω σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', ή αν μπορεί να ακολουθήσει οδική μεταφορά ευθύς μετά την εκφόρτωση από το πλοίο, ανώτατης διάρκειας 28 ωρών, με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα.
- 18 Κατά το αιτούν δικαστήριο, το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο α', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 θέτει τις κύριες υποχρεώσεις που πρέπει να τηρούνται κατά τη θαλάσσια μεταφορά, περιλαμβανομένης της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off.
- 19 Επομένως, προκύπτει ότι, πρώτον, οι σχετικές με τη διάρκεια μεταφοράς και τον χρόνο αναπαύσεως διατάξεις δεν έχουν εφαρμογή επί των θαλασσίων μεταφορών, εφόσον έχουν τηρηθεί οι υποχρεώσεις που θέτει το σημείο 48, ψηφία 3 έως 4, του εν λόγω παραρτήματος. Δεύτερον, η περίοδος οδικής μεταφοράς που προηγείται και εκείνη που έπεται της θαλάσσιας μεταφοράς δεν συνδέονται. Τρίτον, μια νέα περίοδος μεταφοράς ανώτατης διάρκειας 28 ωρών, κατά την έννοια του σημείου 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα, μπορεί να αρχίσει ευθύς μετά την άφιξη του οχηματαγωγού πλοίου roll-on/roll-off στον λιμένα προορισμού.

- 20 Πρέπει, προκαταρκτικώς, να υπομνηστεί, αφενός, ότι το σημείο 48 του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 θέτει τους κανόνες για τα διαστήματα ποτίσματος, ταΐσματος, καθώς και των περιόδων ταξιδιού και αναπαύσεως των ειδών ζώων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται τα βοοειδή, που απαριθμούνται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής, κατά τη μεταφορά τους, πλην της αεροπορικής μεταφοράς.
- 21 Αφετέρου, τους κανόνες περί διάρκειας του ταξιδιού και αναπαύσεως, σε περίπτωση θαλάσσιας μεταφοράς, θέτει το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχεία α' και β', του παραρτήματος αυτού. Το πρώτο από τα δύο αυτά σημεία θέτει τις γενικές διατάξεις που εφαρμόζονται σε περίπτωση θαλάσσιας μεταφοράς και το δεύτερο προσδιορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες πρέπει να τηρείται περίοδος αναπαύσεως 12 ωρών σε περίπτωση μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off που συνδέει με τακτικά και απευθείας δρομολόγια δύο γεωγραφικά σημεία της Κοινότητας (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, C-207/06, Schwaninger, Συλλογή 2006, σ. I-5561, σκέψεις 23, 24 και 30).
- 22 Όσον αφορά, πρώτον, τον χαρακτηρισμό μιας μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off που συνδέει με τακτικά και απευθείας δρομολόγια δύο γεωγραφικά σημεία της Κοινότητας ως θαλάσσιας μεταφοράς, επισημαίνεται, όπως έπραξε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 28 των προτάσεών του, ότι τόσο από το γράμμα των σημείων 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 όσο και από το σημείο 26 του παραρτήματος αυτού προκύπτει ότι, παρά τις ιδιομορφίες της, η μεταφορά με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off αποτελεί θαλάσσια μεταφορά.
- 23 Πράγματι, αφενός, το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος αυτού αναφέρεται ρητώς στον τρόπο αυτό μεταφοράς ως αποτελούντα θαλάσσια μεταφορά. Αφετέρου, από το σημείο 26 του ίδιου αυτού παραρτήματος προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης, καθορίζοντας τα ειδικά μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για τα διάφορα μέσα μεταφοράς ζώων, περιέλαβε αυτόν τον τύπο πλοίων μεταξύ των θαλασσιών μεταφορών.

- 24 Εφόσον η μεταφορά με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off αποτελεί θαλάσσια μεταφορά, έχει επ' αυτής εφαρμογή η διάταξη του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχεία α' και β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628.
- 25 Όσον αφορά, ακολούθως, το ζήτημα αν η περίοδος οδικής μεταφοράς που προηγείται και εκείνη που έπεται της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off συνδέονται μεταξύ τους, πρέπει εξ αρχής να τονιστεί ότι το σημείο 48 του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 δεν προβλέπει ρητώς διασύνδεσή τους.
- 26 Εντούτοις, από το γράμμα του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, καθώς και από τον σκοπό της οδηγίας αυτής, προκύπτει ότι η σχέση μεταξύ αυτών των περιόδων οδικής μεταφοράς πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένης υπόψη της υπερβάσεως ή μη της ανώτατης διάρκειας των 28 ωρών μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off που προβλέπει το σημείο 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος αυτού.
- 27 Πρέπει, συναφώς, να τονιστεί ότι το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 ορίζει ότι πρέπει να προβλέπεται για τα ζώα περίοδος αναπαύσεως 12 ωρών μετά την εκφόρτωσή τους στον λιμένα προορισμού ή πλησίον αυτού, εκτός αν η διάρκεια της θαλάσσιας μεταφοράς επιτρέπει την ενσωμάτωση του ταξιδιού στο γενικό πρόγραμμα του εν λόγω σημείου 48, ψηφία 2 έως 4.
- 28 Η εκ μέρους του κοινοτικού νομοθέτη παραπομπή να λαμβάνεται υπόψη στο γενικό αυτό πρόγραμμα υποδηλώνει την επιθυμία του φαίνεται ο κοινοτικός νομοθέτης να θέλησε ότι ο κανόνας του σημείου 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, που προβλέπει ανώτατη διάρκεια μεταφοράς 28 ωρών, σε περίπτωση μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off εξαιρουμένης, πάντως, της περιόδου αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρας.

- 29 Πράγματι, όπως διευκρίνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 33 των προτάσεών του, η τήρηση αυτής της περιόδου αναπαύσεως δεν απαιτείται κατά τη διάρκεια θαλάσσιας μεταφοράς.
- 30 Αφενός, η τήρηση μια τέτοιας περιόδου αναπαύσεως κατά τη θαλάσσια μεταφορά είναι πρακτικώς αδύνατη καθόσον προϋποθέτει ότι το πλοίο θα ελλιμενίζεται επί 1 τουλάχιστον ώρα μετά από 14 ώρες πλου πριν συνεχίσει την πορεία του για μια νέα περίοδο 14 ωρών.
- 31 Πρέπει, αφετέρου, να τονιστεί ότι, αντιθέτως προς την οδική μεταφορά, κατά την οποία απαιτείται στάθμευση του φορτηγού για το τάισμα, το πότισμα και την περιποίηση των ζώων, οι ιδιομορφίες της θαλάσσιας μεταφοράς καθιστούν δυνατές αυτές τις πράξεις κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, σύμφωνα με το σημείο 26 του παραρτήματος της οδηγίας 91/628.
- 32 Επομένως, από το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του εν λόγω παραρτήματος προκύπτει ότι, σε περίπτωση υπερβάσεως της ανώτατης διάρκειας των 28 ωρών μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off, πρέπει οπωσδήποτε να παρασχεθεί στα ζώα περίοδος αναπαύσεως 12 ωρών πριν τη συνέχιση της μεταφοράς τους για συνολική περίοδο 28 ωρών, με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα, σύμφωνα με τη διάταξη του σημείου 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', της οδηγίας αυτής.
- 33 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι διάφορες περίοδοι οδικής μεταφοράς δεν πρέπει να προστίθενται, καθόσον η περίοδος αναπαύσεως 12 ωρών εξουδετερώνει λογικώς τις προηγηθείσες της περιόδου αυτής περιόδους μεταφοράς. Οι 12 ώρες που προβλέπει η διάταξη αυτή εξουδετερώνουν τις περιόδους μεταφοράς που πραγματοποιήθηκαν πριν από την εν λόγω ανάπαυση, ακριβώς όπως και η περίοδος των 24 ωρών που προβλέπει το σημείο 48, ψηφίο 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, το οποίο εφαρμόζεται σε περίπτωση οδικής μεταφοράς.

- 34 Αντιθέτως, στην περίπτωση κατά την οποία η διάρκεια της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off παρέχει τη δυνατότητα ενσωματώσεως του ταξιδιού στο γενικό πρόγραμμα των ψηφίων 2 έως 4, του σημείου 48 του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, ιδίως στην περίπτωση κατά την οποία δεν υπερβαίνει την ανώτατη διάρκεια των 28 ωρών μεταφοράς και, κατά συνέπεια, δεν απαιτείται η περίοδος αναπαύσεως των 12 ωρών, μπορεί να αρχίσει περίοδος οδικής μεταφοράς ευθύς μετά την άφιξη του πλοίου στον λιμένα προορισμού.
- 35 Πάντως, σε μια τέτοια περίπτωση, πρέπει, προς καθορισμό της διάρκειας της νέας αυτής οδικής μεταφοράς, να ληφθεί υπόψη η διάρκεια της οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off, εκτός αν μεσολάβησε περίοδος αναπαύσεως 24 ωρών πριν από την επιβίβαση των ζώων στο πλοίο αυτό. Πράγματι, σε μια τέτοια περίπτωση, διασύνδεση των περιόδων οδικής μεταφοράς δεν δικαιολογείται, δεδομένου ότι η περίοδος αναπαύσεως 24 ωρών έχει ως αποτέλεσμα την εξουδετέρωση της περιόδου οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off.
- 36 Επομένως, αν η διάρκεια της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off είναι μικρότερη από 28 ώρες και η διάρκεια της οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε δεν εξουδετερώθηκε με ανάπαυση 24 ωρών σύμφωνα με τη διάταξη του σημείου 48, ψηφίο 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, η περίοδος οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off πρέπει να προστεθεί στην περίοδο οδικής μεταφοράς που ακολούθησε.
- 37 Αντιθέτως, αν η διάρκεια της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off δεν υπερέβη τις 28 ώρες και η διάρκεια της οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε εξουδετερώθηκε από περίοδο αναπαύσεως 24 ωρών, μια νέα περίοδος οδικής μεταφοράς ανώτατης διάρκειας 28 ωρών, με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα, μπορεί να αρχίσει ευθύς μετά την αποβίβαση, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off.

- 38 Οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία της διατάξεως του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 θα σήμαινε ότι, κατόπιν της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off η διάρκεια της οποίας δεν υπερέβη τις 28 ώρες, μια νέα περίοδος οδικής μεταφοράς ανώτατης διάρκειας 28 ωρών, με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα, μπορεί να αρχίσει, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια της οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off. Θα επιτρεπόταν δηλαδή η σώρευση περιόδων μεταφοράς που πραγματοποιήθηκαν με διαφορετικά μέσα μεταφοράς χωρίς τη μεσολάβηση περιόδου 12 ή 24 ωρών.
- 39 Μια τέτοια ερμηνεία της διατάξεως του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', θα ερχόταν ευθέως σε αντίθεση με τον κύριο σκοπό της οδηγίας 91/628, που είναι η προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά τους (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2008, C-37/06 και C-58/06, Viamex Agrar Handel και ZVK, Συλλογή 2008, σ. I-69, σκέψη 29), καθώς και στην επιδίωξη της οδηγίας αυτής, όπως αυτή εκτίθεται ιδίως στην όγδοη αιτιολογική της σκέψη, κατά την οποία για λόγους καλής μεταχείρισης των ζώων πρέπει, κατά το δυνατό, να περιορίζεται η μεταφορά τους σε μεγάλες αποστάσεις, περιλαμβανομένων των ζώων που προορίζονται για σφαγή.
- 40 Όσον αφορά, τέλος, το ζήτημα αν, κατόπιν μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off η διάρκεια της οποίας υπερβαίνει, προφανώς, τις 14 ώρες, πρέπει να παρασχεθεί στα ζώα περίοδος αναπαύσεως 12 ωρών κατ' εφαρμογήν της διατάξεως του σημείου 48, ψηφίο 7, στοιχείο β', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, ή αν μπορεί να αρχίσει οδική μεταφορά τους ευθύς μετά την αποβίβαση, συνολικής διάρκειας 28 ωρών, με ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον 1 ώρα, αρκεί να επισημανθεί, όπως προκύπτει από τη σκέψη 34 της παρούσας αποφάσεως, ότι, σε περίπτωση κατά την οποία η μεταφορά με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off δεν υπερβαίνει την ανώτατη περίοδο 28 ωρών μεταφοράς και, κατά συνέπεια, δεν απαιτείται περίοδος αναπαύσεως 12 ωρών, μπορεί να αρχίσει περίοδος οδικής μεταφοράς ευθύς μετά την άφιξη του πλοίου στον λιμένα προορισμού, της οποίας η διάρκεια πρέπει να υπολογίζεται σύμφωνα με τη μέθοδο που προσδιορίστηκε στη σκέψη 36 της παρούσας αποφάσεως.

41 Βάσει όλων των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο και δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση ότι:

- Το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο α', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 έχει την έννοια ότι θέτει τις γενικές διατάξεις που πρέπει να εφαρμόζονται σε περίπτωση θαλάσσιας μεταφοράς, περιλαμβανομένης της τακτικής και απευθείας μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off μεταξύ δύο γεωγραφικών σημείων εντός της Κοινότητας με οχήματα τα οποία φορτώνονται στα πλοία χωρίς εκφόρτωση των ζώων, με την εξαίρεση, όσον αφορά αυτό το είδος πλοίου, των περιόδων αναπαύσεως των ζώων μετά την εκφόρτωσή τους, τις οποίες προβλέπει το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β' του παραρτήματος αυτού
- Κατά τη δεύτερη αυτή διάταξη, η διασύνδεση της περιόδου οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε και εκείνης που έπεται μιας περιόδου μεταφοράς που εκτελείται με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off τακτικώς και απευθείας μεταξύ δύο γεωγραφικών σημείων της Κοινότητας με οχήματα τα οποία φορτώνονται στα πλοία χωρίς εκφόρτωση των ζώων εξαρτάται από την υπέρβαση ή μη της ανώτατης διάρκειας των 28 ωρών μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off κατά το σημείο 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628
- Σε περίπτωση κατά την οποία η διάρκεια της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off που εκτελείται τακτικώς και απευθείας μεταξύ δύο γεωγραφικών σημείων εντός της Κοινότητας με οχήματα τα οποία φορτώνονται στα πλοία χωρίς εκφόρτωση των ζώων δεν υπερβαίνει την ανώτατη διάρκεια των 28 ωρών, μπορεί να αρχίσει περίοδος οδικής μεταφοράς ευθύς μετά την άφιξη του πλοίου στον λιμένα προορισμού ή εγγύς αυτού. Για τον υπολογισμό της διάρκειας αυτής της περιόδου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια της περιόδου οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off, εκτός αν περίοδος αναπαύσεως τουλάχιστον 24 ωρών, κατ' εφαρμογήν του σημείου 48, ψηφίο 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, εξουδετέρωσε την περίοδο οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της θαλάσσιας μεταφοράς. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν, στη διαφορά της κύριας δίκης, το ταξίδι περί του οποίου πρόκειται πληροί τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις.

Επί των δικαστικών εξόδων

42 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- Το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο α', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1991, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και για την τροποποίηση των οδηγιών 91/425/ΕΟΚ και 91/496/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1995, έχει την έννοια ότι θέτει τις γενικές διατάξεις που πρέπει να εφαρμόζονται σε περίπτωση θαλάσσιας μεταφοράς, περιλαμβανομένης της τακτικής και απευθείας μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off μεταξύ δύο γεωγραφικών σημείων εντός της Κοινότητας με οχήματα τα οποία φορτώνονται στα πλοία χωρίς εκφόρτωση των ζώων, με την εξαίρεση, όσον αφορά αυτό το είδος πλοίου, των περιόδων αναπαύσεως των ζώων μετά την εκφόρτωσή τους, τις οποίες προβλέπει το σημείο 48, ψηφίο 7, στοιχείο β' του παραρτήματος αυτού

- κατά τη δεύτερη αυτή διάταξη, η διασύνδεση της περιόδου οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε και εκείνης που έπεται μιας περιόδου μεταφοράς που εκτελείται με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off τακτικώς και απευθείας μεταξύ δύο γεωγραφικών σημείων της Κοινότητας με οχήματα τα οποία φορτώνονται στα πλοία χωρίς εκφόρτωση των ζώων εξαρτάται από την υπέρβαση ή μη της ανώτατης διάρκειας των 28 ωρών μεταφοράς με

οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off κατά το σημείο 48, ψηφίο 4, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας 91/628

- σε περίπτωση κατά την οποία η διάρκεια της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off που εκτελείται τακτικώς και απευθείας μεταξύ δύο γεωγραφικών σημείων εντός της Κοινότητας με οχήματα τα οποία φορτώνονται στα πλοία χωρίς εκφόρτωση των ζώων δεν υπερβαίνει την ανώτατη διάρκεια των 28 ωρών, μπορεί να αρχίσει περίοδος οδικής μεταφοράς ευθύς μετά την άφιξη του πλοίου στον λιμένα προορισμού. Για τον υπολογισμό της διάρκειας αυτής της περιόδου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια της περιόδου οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της μεταφοράς με οχηματαγωγό πλοίο roll-on/roll-off, εκτός αν περίοδος αναπαύσεως τουλάχιστον 24 ωρών, κατ' εφαρμογήν του σημείου 48, ψηφίο 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, εξουδετέρωσε την περίοδο οδικής μεταφοράς που προηγήθηκε της θαλάσσιας μεταφοράς. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν, στη διαφορά της κύριας δίκης, το ταξίδι περί του οποίου πρόκειται πληροί τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις.

(υπογραφές)